

حجّ ایرانیان
در عهد قاجار
بانگوشے بر
سفرنامہا

مریم کریمے

سرشناسه	: کریمی، مریم، ۱۳۵۵ -
عنوان و نام پدیدآور	: حج ایرانیان در عهد قاجار با نگرشی بر سفرنامه‌ها/ مریم کریمی.
مشخصات نشر	: کرج: چکامه باران، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۱۴۵ ص: مصور (بخشی رنگی).
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۸۰۲۶-۲۹-۷ : ۱۵۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۱۴۱] - ۱۴۵.
موضوع	: سفرنامه‌ها
موضوع	: Traveler's writings
موضوع	: ایران -- تاریخ -- قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۳۴۴ ق.
موضوع	: Iran -- History -- Qajars, 1779 - 1925
موضوع	: عربستان سعودی -- سیر و سیاحت
موضوع	: Saudi Arabia -- Description and travel
رده بندی کنگره	: DS۱۳۶/۱۳۹۵/۳۴۳
رده بندی دیویی	: ۳۴۰.۴۲/۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۳۸۹۹

حج ایرانیان در عهد قاجار با نگرشی بر سفرنامه‌ها

مؤلف:	مریم کریمی
چاپ:	اول - تابستان ۱۳۹۵
شمارگان:	۱۰۰۰ نسخه
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۸۰۲۶-۲۹-۷
قیمت:	۱۵۰۰۰ تومان
ویرایش:	حمیدرضا جدیدی
طراحی جلد و صفحه آرایی	حسین فلاح
کرج، بلوار شهیدمؤذن، ابتدای شهرک شهیدان جهازی ها، پلاک ۳۱	
۰۲۶-۳۴۴۹۵۵۸۴-۳۴۴۹۵۶۰۲	
Chakamebaran.com - chakamebaran@yahoo.com	

حقوق چاپ برای ناشر محفوظ است

فهرست

۱۱	چکیده
۱۳	فصل اول
۱۳	مقدمه و کلیات
۱۷	۱-۲-۱- چند اصل حج مهم
۱۷	۱-۲-۱- سفر
۱۸	۱-۲-۲- سفرنامه
۱۹	۱-۲-۳- حج
۲۰	۳-۱- بهره وران این اثر
۲۰	۴-۱- معرفی و نقد منابع
۲۷	فصل دوم
۲۷	سفرنامه نویسی در دوره قاجار
۲۷	۱-۲- مقدمه
۲۸	۲-۲- اهمیت سفرنامه ها
۳۳	۳-۲- تقسیم بندی سفرنامه های دوره ی قاجار
۳۵	۴-۲- تقسیم بندی سفرنامه ها از جهت موضوع سفر
۳۶	۱-۴-۲- سفرنامه های جهانگردی
۳۷	۲-۴-۲- سفرنامه های مأموریتی
۴۰	۳-۴-۲- سفرنامه های زیارتی
۴۲	۵-۲- تاریخ سفرنامه نویسی
۴۳	۶-۲- معرفی چند سفرنامه ی منظوم حج در عصر قاجار

۴۳	۱-۶-۲- سفرنامه منظوم مکه ، میرزا جلاير ، ۱۲۶۰ ق.....
۴۴	۲-۶-۲- سفرنامه ی حج ، محمد ابراهيم مشترى طوسى، ۱۲۹۷ ، ق.....
۴۵	۳-۶-۲- سفرنامه ی منظوم مکه ، نویسنده ناشناس ، حدود ۱۳۰۰ ق.....
۴۶	۴-۶-۲- سفرنامه منظوم حج، نویسنده ناشناس ، ۱۳۱۴ ق.....
۴۷	فصل سوم.....
۴۷	راههای حج مشکلات حاجیان در دوره قاجار.....
۴۷	۱-۳- مقدمه.....
۴۸	۲-۳- راه جبل.....
۵۱	۳-۳- راه اسلامبول.....
۵۳	۴-۳- راه دریایی جنوب.....
۵۶	۵-۳- راه شام.....
۵۸	۶-۳- مشکلات حاجیان در سفر.....
۵۹	۱-۶-۳- عوامل طبیعی.....
۶۰	۲-۶-۳- رفتارهای نامناسب.....
۶۰	۳-۶-۳- اخاذی از مسافران.....
۶۱	۴-۶-۳- مشکلات بهداشتی و بیماری.....
۶۳	۵-۶-۳- اختلافات مذهبی.....
۶۳	۱-۵-۶-۳- تفاوت شیعه و سنی در نمازها.....
۶۵	۲-۵-۶-۳- اختلاف در تعیین روز اول ماه ذیحجه.....
۶۷	۶-۶-۳- تبعیض و بدرفتاری با ایرانیان.....
۷۱	فصل چهارم.....
۷۱	کارمزاران امر حج.....

۷۱	۱-۴- مقدمه
۷۱	۲-۴- امیرالحاج
۷۴	۳-۴- حمله دار
۷۸	۴-۴- مطوف
۸۱	۵-۴- فسنول
۸۴	۶-۴- خواجه
۸۵	۷-۴- نخاوا
۸۶	۷-۴- روابط سیاسی عثمانیه آن در حج
۸۸	۸-۴- تعداد حجاج ایرانی
۸۹	۸-۴- مالیات و تذکره
۹۱	فصل پنجم
۹۱	توصیف زیارت در مدینه
۹۱	۱-۵- مقدمه
۹۲	۲-۵- توصیف مدینه
۹۳	۳-۵- راه های مدینه
۹۴	۱-۳-۵- راه سلطانی
۹۴	۲-۳-۵- راه فرعی
۹۴	۳-۳-۵- راه غایب
۹۴	۴-۳-۵- راه شرقی
۹۶	۴-۵- انجام مناسک و زیارت
۹۶	۵-۵- بازدید مساجد
۹۸	۱-۵-۵- مسجد شجره

۹۸	۵-۵-۲- مسجد النبی
۱۰۰	۵-۵-۳- مسجد قبا
۱۰۲	۵-۶- قبرستان بقیع
۱۰۵	۵-۷- ورودیه بقعه ائمه در بقیع
۱۰۶	۵-۸- سایر اماکن مذهبی در مدینه
۱۰۶	۵-۸-۱- کو احد
۱۰۷	۵-۸-۲- زیارت راز ائمه اطهار (ع) در عتبات
۱۰۸	۵-۸-۳- زیارت امامزادگان
۱۰۹	۵-۹- توصیف دیدنی های امامزاده در حجاج
۱۱۰	۵-۹-۱- بازدید از اماکن عمومی
۱۱۲	۵-۹-۲- زیارت قبور مشایخ
۱۱۳	فصل ششم
۱۱۳	نتیجه گیری و بیان پیشنهادها
۱۲۷	ذکر بعضی نکات و پیشنهادها
۱۲۹	تصاویر
۱۳۹	فهرست منابع

چکیده

اکثر سفرنامه های که درباره مقوله حج نوشته شده است به دوره ۱۵۰ ساله حکومت قاجارها بر می گردد. که از نظر محتوایی و انشایی با دوره های قبل متفاوت است. در طول تاریخ مسلمانان هر ساله بزرگترین گردهمایی سالیانه خود را در زمان مشخصی از سال در مکه برگزار می کنند. در این جا چگونگی بازتاب حج در سفرنامه های دوره قاجار به عنوان مسئله اصلی بیان شده است. به اجمال قابل ذکر است مسائلی است که اجرای این مناسک و زیارت اماکن متبرکه به شدت تحت تأثیر عواملی مانند: اختلافات ریشه دار اعتقادی بین مذاهب تشیع و تسنن، تسلط قدرت سیاسی بر این منطقه جغرافیایی، روابط بین دولت های ایران و عثمانی و نحوه برخورد شیعیان با کاروانهای حجاج و مشکلات طبیعی و جغرافیایی از قبیل بُعد مسافت، گرمای شدید، کم آبی و خشکسالی و بیماریهای مُسری، که تماماً در انتخاب کاروان و انتخاب مسیر حرکت از چهار راه خبل، شام، راه دریایی جنوب و استامبول بوده است. در این میان بعضی از اهل قلم سعی در تبیین تمام مسائل و مشکلاتی که در طول سفر با آن مواجه شده اند را ثبت و در قالب سفرنامه ها با نافی متفاوت مکتوب نمایند. با مطالعه و بررسی سفرنامه های حج در دوران قاجار نحوه ارزیابی اطلاعات مربوط به عصر قاجار در این خصوص فرصتی مغتنم بود که محقق دید امروز خود را هنگام برخورد با مسائل تاریخی تعدیل نماید و از زاویه دید انسانی در عصر حاضر به قضاوت مسائل تاریخی بنشیند.